

KMETOVOALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje **Gustav Pirc**, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi strani 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah šte. 3.

Št. 1. V Ljubljani, 15. januarija 1892. Leto IX.

Obseg: 1767 — 1892. — Smrekov prelec ali mniška. — Na korist vinogradnikom. — Konjerejčeva opravila meseca januarija. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Gospo darske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

1767 — 1892.

Leta 1767. ustanovljena c. kr. kmetijska družba kranjska je stopila letos v 125. leto svojega obstanka. Dolga je doba, na katero zre družba, in gotovo je častno za njo, da praznuje svojo 125letnico tako krepka, kakor še nikdar prej. Čas hiti neprestano, z njim pa se menjavajo razmere; novi nazori in druge potrebščine silijo na dan, za saboj pa podirajo zastarele človeške naprave. Tudi naša družba je človeška naprava, ki uže zaradi tega ima na sebi pečat minljivosti, a da še dandanes krepkejša živi in deluje nego kedaj prej, to se ima zahvaliti svojim načelom, ki ji velevalo delati za vsestranski napredek na gospodarskem polji, a pri tem ne zabiti, da tudi njena uprava mora biti vseгда napredna in času primerno urejena. Zlasti zadnje je tisto, kar je družbo v zadnjem desetletji nepričakovano dvignilo ter jo postavilo v vrsto najuspešnejše delujočih in razmeroma najmočnejših kmetijskih družeb širne Avstrije. V eni reči pa naše družbe nobena druga ne prekosi, in to so neposrednje koristi, kojih so deležni družbeni člani. V tem tiči skrivnost družbenih uspehov, in dokler bode hodila družba sedanja pota, nikdar ne bode zastarela, marveč pomlajana po previdnih reorganizacijah dočakala bode tudi svojo dvestoletnico in še več.

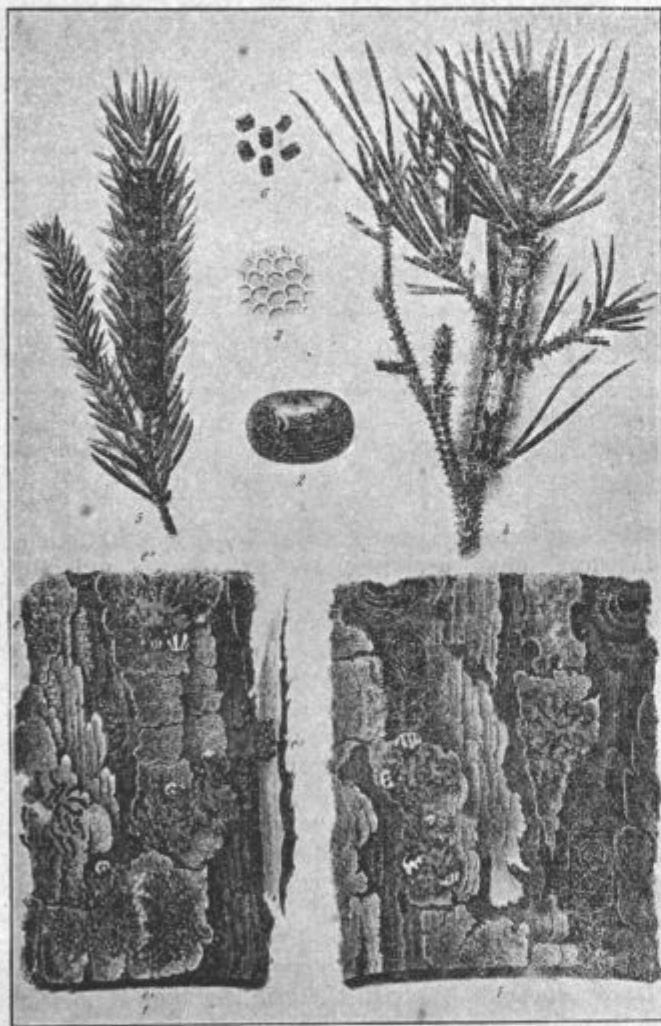
Mogočna naša Avstrija, obstoječa iz malih in velikih, v gospodarstvu povsem različnih dežel, ima v vsaki deželi osrednjo napravo, kateri je namen kmetijstvo zastopati in pospeševati. Ti kmetijski osrednji uradi so z ozirom na deželne razmere in težnje različni, pri nas zavzema to mesto c. kr. kmetijska družba. Naravno je, da

taka družba more pred vsem delovati le po svojih udih, in sicer toliko uspešneje, kolikor večje je njih število. Mi nismo toliko srečni, da bi imeli tako vzorno in požrtvovalno veleposestvo, kakeršno imajo avstrijske severne, zlasti severno-zahodne dežele; naša družba mora brez izdatne podpore tega velevažnega gospodarskega življa delovati, in sicer z lastnimi silami in skoraj zgolj s priprostim, dasi zelo nadarjenim kmečkim stanom. Kdor pozna razmere, ne sme zameriti tolikokrat prevarjenemu in ogoljufanemu kmetu, ako je nezaupljiv. Če je delovanje naše družbe pred vsem zavisno od velikega števila udov, mora biti skrb družbene uprave, da si pridobijo mnogo udov, ki so pri nas seveda po ogromni večini le pravi kmetje, od katerih pa ne moremo in ne smemo zahtevati tolike požrtvovalnosti, da bi bili udje samo zaradi podpiranja družbe. Kmetje postanejo družbeni udje zaradi neposrednih koristi, katerih pričakujejo, in ako jih dobodo, ostanejo družbi zvesti, pregovore tovariše svoje k pristopu, in tako je potem družbi dana prilika širiti napredno kmetijstvo toliko bolj, kolikor več ima udov. Izkušnja nas uči, da, kjer pristopi nov ud, kmalu mu sledijo drugi. Prvi nasledki so branje kmetijskih člankov, potem si napravijo boljšega semena, boljše plemene ži-vine, boljšega orodja i. t. d.; dobri uspehi najdejo posnemovalcev, in kmetijski napredek je zasnovan. In čemu vse to besedovanje? Dokazati smo hoteli, da bomo v kmetijstvu najhitreje napredovali, ako glavni družbeni odbor pa tudi podružnični odbori tako delujejo, da imajo udje od družbe mnogo neposrednih koristi, ker to najbolj vpliva na razširjanje družbe in s tem na prepotrebni napredek v kmetijstvu. Delovalo se je do sedaj obilo v tem

smislu, a še mnogo nam je storiti, in če se bode ena ali druga reč ukrenila v proslavo stoipetindvajsetletnice, najlepša proslava tega dogodka bode pa ta, da do konci leta izkušamo z združenimi silami doseči število 3000 udov, vsled česar bi naša družba v razmerji k številu prebivalcev naše dežele postala prva v Avstriji, in to v veliko korist kmetijstvu samemu ter tudi na čast narodu našemu.

Smrekov prelec ali mniška.

Smrekov prelec ali mniška, nemški „die Nonne“, latinski „psilura monacha“, je metulj, čigar go-

Podoba 1.

senica je strašno škodljiva gozdom, zlasti pa smrekovim. Sicer se ta mrčes vedno nahaja po smrekovih gozdih, a le včasih se posebno razmnoži in dela potem velikansko škodo. Pred nekaterimi leti se ga je zopet pokazalo sila veliko, in sicer najprvo na Virtsenberškem, od tam je pa prišel čez Bavarsko v Avstrijo, koder dela od l. 1888. dalje neizmerno škodo ter se vedno bolj širi. Jel se je kazati tudi uže po slovenskih pokrajinah, zato smatramo za važno našo dolžnost nanj opozoriti.

Čujmo, kaj piše pokojni profesor Erjavec o škodi, ki jo je naredil ta mrčes pred leti! Erjavec piše: Neiz-

rečena preglavica bila je mniška počenši od 1845. leta, ko se je v velikanskih množicah pojavila na Uralu in se od onod širila proti zapadu vse do leta 1860. Na Poljskem si leta 1852. mnogi vlastelji niso vedeli drugače pomagati, da so požgali cele gozde, samo da bi se rešili tega mrčesa. Leta 1853. nabrali so v enem samem gozdnem okraji (Rothebude) od avgusta do maja drugega leta blizu tri cente jajec (okolo 150 milijonov) in poldrugi milijon letečih samic. Ali pri vsem tem je bilo v istih gozdih 1854. leta zopet vse pod gosenicami, in na tisoče oral najlepših gozdov je šlo po zlu. Ljudem je upadlo srce, videli so, da vse delo ne izda prav nič. Ali vlada je vendar dala ukaz, da se imajo gnezda mladih gosenic iskati in zatirati. Do 18. maja se je to tudi prav pridno delalo, ali vse je bilo zastoj. Navzlic vsemu temu razširila se

Podoba 2.

Podoba 5.

Podoba 3.

Podoba 4.

Podoba 6.

Podoba 7.

je gosjenica po vsem okraji in do 12. julija, ko je nehala žreti, opustošila je in do konca uničila osem sto oral smrekovega gozda. Poleg smreke je šel gaber gosjenici najbolj v slast. O pasjih dneh je bilo zopet vse pod metulji. Pobirali so jih, kar se je dalo, ali delo je šlo prepočasi od rok, zato so po opustošenih gozdih po noči kurili, kar pa vendar ni imelo pričakovanega uspeha, dasi je mnogo metuljev zgorelo. Edino to dobro so imeli ti ognji, da so samice ondi po golih deblih odkladale svojo zalego in da niso dalje letele. Jajec je bilo pa strašanske množice, debela so bila vsa ž njimi pokrita, da so imela še drugo skorjo od jajec. Pa ne samo smreke, temveč tudi druga drevesa, celo nizke zeli in trave, lesene ograje in tudi opaži ob hišah, s kratka vse je bilo pod jajci. In tako je s pomladjo 1855. leta oživel toliko gosenic, kolikor jih svet menda še ni videl. Po vejah jih je bilo

na kupe, da so se pod njih težo šibile. Blato je padalo tako gosto, da je bilo slišati, kakor bi šel močen dež, in po tleh je ležalo po tri do šest palcev na debelo. Gosenica je zdaj žrla vse vprek, kar jej je prišlo pod zobe. Do 27. junija je bilo samo v tem okraji (Rothebude) čez 10.000 oral črnega gozda do polti oglodanega in drugih 5000 oral močno poškodovanih. Mrčes pa še ni bil dorasel, in do konca julija je šlo vsega skup 20.000 oral gozda, največ smrekovega, po zlu. Metuljev je bilo potem toliko, da je bil gozd videti, kakor bi ga bil sneg zapadel, in kadar se je vzdignil kak roj, zdelo se je človeku, kakor bi s snegom najhuje melo. Na Ruskem je bila škoda še veliko večja. Proračunili so, da je v vseh teh letih mniška ugonobila do devet milijonov hektarov gozda in da se je zaradi nje posekalo sto in deset milijonov kubičnih metrov lesa, in sicer na Ruskem 96 milijonov, na Pruskem pa 14 milijonov.

Iz teh vrst lahko vsakdo posname, kako škodo dela mniška, kar so Nemci v zadnjih letih zopet vnovič prav dobro skusili. Ker se kaže mniška tudi po naših pokrajinah, dolžnost je vsakega posameznika, da na njo pazi. Kdor je kaj več zapazi, precej naj naznani okrajnemu glavarstvu, kjer bode dobil pouk in sredstvo zoper njo. Ker zatiranje mniške ni lahka reč, pomaga pri tem vlada sama, gozdni posestniki naj jo pa ob tem uže zaradi svoje lastne koristi podpirajo. Prvo, kar narédi, je, da glavarstvu naznaniš, če jo zapaziš. Seveda jo je treba poznati, zato tudi podajemo njen popis in v razjasnilo nekaj podob.

Mniška leta konci julija in samica potika svoja jajca za vraskav smrekov ali bórov lub po pet do petdeset skupaj. (Glej na 1. podobi **1.**) Pri tem delu se jej zadek stanjša in močno podaljša, zato so jajca na luskavem lubu dobro skrita. Najdeš jih le, ako odtrgaš lusko. Okrogla jajca so rusa in se bronasto izpreminjajo, velika so 1 milimeter ter imajo hlebčasto obliko, kakeršno kaže št. **2.** na 1. podobi. Meseca aprila izvalé se rumene gosenice, ki pa hitro počne. Nekaj dni ostanejo skupaj — časi do šest dni — potem šele gredo v vrh na iglice. Žro pa jako potratno, borove iglice odvržejo velik kos, takisto pojedó listju navadno samo dno okolo petlje. Dorasla gosenica je precej kosmata (glej št. **4.** na 1. padobi), ima 16 nog ter je 4 do 5 $\frac{1}{2}$ dolga. Navadna barva dorasle gosenice je rjavo-siva, zgoraj nekoliko rumenkasta ali rdečkasta, spodaj pa umazano zelenkasta. Razen tega je še črtasta, kakor se na podobi vidi, in ima po vrhu višnjevo-sive bradavice. So pa tudi črne gosenice (glej št. **5.** na 1. podobi), ki imajo rjaste rdeče bradavice. Gosenično blato je valjčasto in (glej št. **6.** na prvi podobi) po 4 milimetre dolgo; sveže je temno-zeleno, a suho je rjavkasto. Buba je temno-rjava in se izpreminja bronasto ter leži v prav rahlem spredku ob deblu ali pa med iglicami (glej vršiček podobe št. **1.** na prvi podobi in gorenji kot št. **7.** na tej podobi).

Barva mniškovih metuljev je zelo različna, navadno sta sprednji peruti beli s črnimi rajdastimi črtami, zadnji peruti sta pa rjavo-sivi; metuljev život ima počeznje rožnate trakove, ki se posebno dobro vidijo na samicah. Samec (glej podobi 2. in 5.) je manjši od samice in ima sivo-rjave dolgozobčaste tipalnice, samica je pa večja (glej podobi 5. in 6.) in ima kratkozobčaste črne tipalnice. Taki so navadni metulji, kakeršne kažejo podobe 2., 3. in 4., a so tudi temnoobarvani metulji, kakeršne kažejo podobe 5., 6. in 7., pa so redki. Sedeči metulji drže perutnice k sebi potegnene. Samci jih ne stisnejo popolnoma k sebi (glej podobi 4. in 7.) ter jih drže nekoliko narazen in vodoravno, samice jih pa vkupe stisnejo ter

naréde streho, tako da je mirujoč samec podoben enakostranemu trikotu \triangle , samica pa enakokrakemu trikotu \triangle .

Na korist vinogradnikom.

C. kr. kmetijsko ministerstvo je izdalo 10. novembra 1891. l. na podlogi zakona z dne 3. oktobra l. 1891. nastopno naredbo, tikajočo se dovolitve olajšil in podpor za vinograde uničene po trtni uši:

§. 1. Ako kaka občina ali kaka zadruga vinščakov prosi brezobrestnega posojila iz državnega zaklada v ta namen, da svoje po trtni uši opustošene vinograde zopet zasadi, vložiti mora dotično nekoliko vlogo, glasečo se na c. kr. kmetijsko ministerstvo, pri pristojnem okrajnem glavarstvu. V tej vlogi je navesti razen onih podatkov, ki so namenu primerni, še približnje stroške za napravo novih vinogradov in pa čas, v katerem se bodo dotična dela zvršila. Okrajno glavarstvo mora te vloge podložiti deželni vladi in ob enem naznani, kako dolgo in koliko je dotični kraj po trtni uši okužen, kolika je škoda in kakšno je gospodarsko stanje dotičnih posestnikov, ki prosijo. O vsem tem mora glavarstvo natančno poročati, in sicer toliko o splošnih razmerah, kolikor o podrobnostih.

§. 2. Deželna vlada mora take vloge, če odgovarjajo zahtevam gori omenjenega zakona in če je tudi dežela, kakor ta zakon zahteva, enako podporo naklonila, predložiti c. k. kmetijskemu ministerstvu. Deželna vlada mora pri predložitvi staviti predloge glede podelitve in visočine podpore.

§. 3. Če prosi posojila zadruga vinščakov, smatra se posojilo za zavarovano, če se zadržniki zavežejo eden za drugega in če jamči za povračilo posojila občina ali pa če se posojilo vknjiži.

§. 4. Ako kmetijsko ministerstvo posojilo dovoli, potem ono določi z ozirom na predloženi načrt, koliko se bode vsako leto izplačalo primerno zvršenemu delu. Posojilo se mora vrniti v petih letnih obrokih, in sicer počenši s šestim letom po tistem letu, v katerem se je izplačal prvi del posojila.

§. 5. Ako ministerstvo spozna, da se občina ali zadruga neopravičeno ni držala predloženega načrta in da je površno ter napačno delala, prestane pravica do še neizplačenega posojila, in dotičniki so zavezani uže dovoljeno posojilo takoj vse vrniti. Falkenhayn s. r.

Konjerejčeva opravila meseca januarija.

Mesec januarij je najmrzlejši, in ker nobena domača žival ne oboli tako hitro za prehlajenjem kot konj, zato skrbi za primerno in enakomerno toploto v hlevu, ki naj bo 15 do 18° C. Hleve pridno zrači, in če nimajo odduškov, glej, da jih prihodnjo pomlad priskrbiš. Čist in zdrav zrak v hlevu je prvi pogoj, da so konji zdravi, zato izkidaj vsak dan gnoj in imej snažne odvodne jarke za gnojnico. Ako je vzlic temu zrak v hlevu pekoč, to je tak, ki sili človeku solze v oči in ovira prosto dihanje, potem potresaj konjske staje z mavcem (gipsom), in sicer na dan in enega konja po eno polno lopato. Mavec veže amonijak iz zraka, to je tisti plin, ki dela zrak pekoč, boljša pa tudi gnoj in gnojnico.

Kobile, zlasti one, ki so bile zgodaj pri žrebci, postajajo sedaj uže široke. Če hočeš dobiti lepo in zdravo žrebe od njih, ne preteguj jih z delom, rabi jih le za lahko vožnjo. Težko delo opravljajo take kobile le na

škodo mladiču. Posebno pazi na take kobile na slabih in posutih potih, ker voje tolče kobile ob trebuh, kar škoduje mladiču, vsled česar pogosto take kobile zvržejo. Da se pa breja kobila redno vsak dan sprehodi, na to skrbno glej, in dobro jo je spuščati ob toplem vremenu na plano, da se sprehodi.

Brejih kobil, ki imajo storiti, ne privezuj, ampak napravi jim oboj, v katerem se prosto kretajo.

Tudi mlade konje spusti na plano, če le vreme to dopušča. Mladim konjem veliko koristi lonžiranje, ker to jih vadi na povelje in dober ter pravilen tek. Za lonžiranje rabi uzda brez brzde ter pas okoli trebuha. Glava se z vajeti tako na obe strani pasu priveže, da jo konj mora pravilno držati. Potem priveži konju kake 4 do 5 m/ dolg trak na uzdo in pusti ga, da gre okrog. O pričetku treba je konja prijeti z roko za uzdo ter ga peljati okrog, da spozna, kaj zahtevaš. Pozneje ga drži za trak v sredi, in konj naj gre, oziroma leta okoli tebe. Kadar konj koraka, sili ga, da dela hiter in dolg korak; kadar gre v trab, takrat naj zopet noge dobro izteguje, in ne pusti mu skočiti v galop. Bič rabi le redkokrat, vadi ga raje na klice: korak! trab! sssst! Če kaznuješ, naj konj ve, čemu, drugače nima kazni nobenega pomena. Še več bodeš pa dosegel s hvalo, božanjem in s kakim darilcem, na pr. s pestjo ovs, koščekom kruha ali sladkorja i. t. d. Lonžiranje naj traje k večjemu pol ure, in sicer polovico časa na desno, drugo polovico na levo. Lonžiranje nobenemu konju ne škoduje, zato naj ga nihče ne opusti, če ima čas; za kočijske konje je pa neobhodno potrebno.

Glej tudi na dobro krmljenje konj; breje kobile imajo v sebi uže toliko razvit sad, da jim treba veliko živila, iz katerega se delajo mladiču kosti i. t. d. Pa breja kobila rabi tudi za se dovolj krme, kakor vsak konj, če je tudi po zimí malo dela, a sedaj porabi žival zaradi mraza veliko svoje toplote, ki jo dela le iz krme. Ker pa brejim kobilam ne gre pokladati veliko krme, ker bi sicer v črevih tiščala na mladiča ter tudi na osrčje in pluča, zato ji pokladaj krmo, ki potrebuje malo prostora, a je tečna. Taka krma je pred vsem oves.

Tudi letnike krmi po mogočnosti z zobanjem, ker le to ima v sebi zadostno hranilo, ki pospešujejo rast kosti. Na kovanje vedno pazi! Če so pota ledena, naj bodo podkve grifane, a še boljše so take, katerim se vdene, kadar je, oster štolen. Kadar konj pride domu, zmenja se ostri štolen s topim, ker drugače se konj prav lahko v hlevu poškoduje.

Hlapec, ki ima sedaj malo dela, spravi naj vprežno napravo v red. Vse naj skrbno zašije, kovinske dele osnaži, usnje pobarva in namaže. Dober hlapec prihrani gospodarju svojo plačo, veli pregovor, in res je tako. Ker pa nimamo sedaj kaj vrednih poslov, zato mora gospodar sam imeti povsod svoje oči, in nikoder ga ni bolj treba, nego v konjskem hlevu.

Razne reči.

— **Sredstvo, da hlevska okna ne zamrznejo.** Po zimí so okna v hlevu vedno mokra in zato zamrznejo, da jih ni moč odpreti. Ako se pa ne odpro in hlev ne prezračí, trpe v nezdravem jedkem zraku pluča in oči živalim. Če pa s silo odpreš zamrzlo okno, pa je potareš, in če se potem ne da več zapreti, pa zopet nastane škodljivi prepíh. Da torej okno ne zamrzne in ne nastanejo take nepravilike, potresi okenski oboj tam, koder se dotika okvirja, s soljo. Sol se raztopi v vodi, in ta raztopina zamrzne šele pri 17 stopinjah mraza, kakeršnega pa po naših krajih ni nikdar po hlevskih oknih.

— **Koliko kokoši naj ima en petelin?** O tem vprašanju se malokje razgovarjajo, čeravno je zelo važno. Ako je malo kokoši, ki so le za to tukaj, da jajca neso, ne da bi jih kedaj podsajali, petelina bi niti ne bilo treba, a izkušnja uči, da kokoši rajše neso, če imajo petelina. Petelin posredno pospešuje nošenje jajec, in sicer s tem, da jih vodi in sili, da se pregibljejo ter iščejo hrane. Kokoši brez petelina nikdar pridno ne iščejo krme. Tudi je petelin varuh kokošim. Koliko kokoši more petelin oploditi, to je zavisno nekaj od plemena in krme, nekaj pa od zdravja. Pri ognjevitih plemenih in ob dobri krmi zadostuje za 15 do 20 kokoši en petelin, pri težkih in bolj mrzlih plemenih pa za 10 do 12 kokoši.

— **Ameriška detelja.** Marsikaj dobrega smo dobili iz Amerike, a tudi mnogo neprilicnega. Kmetovalec pač po pravici nima dobre besede za Ameriko, saj je dobil od tam trtno uš, strupeno roso, črno rjo i. t. d., a Amerika je tudi vzrok nizkim cenam kmetijskih pridelkov. V zadnjem času smo dobili novega nebodigatreba iz Amerike, in to je ameriška detelja. Amerikanci pridelujejo mnogo rdeče detelje, to je take, kakeršna je naša štajarska. Deteljnega sena ne pošiljajo sicer k nam, pač pa deteljno seme, ki je natanko tako, kakeršno naše. To bi nič ne škodilo, a iz tega semena vzraste detelja, ki je slabša od naše in daje manj pridelka. Ker je ameriško seme cenejše nego naše, kupujejo ga semenski trgovci in sleparijo ž njim naše kmetovalce. Mi opozarjamo naše čitatelje na razliko mej ameriško in domačo deteljo: Listni peclji, sveži poganjki in spodnja listova plat ameriške detelje so kosmati, a zgornja listova plat je večidel gola, in če je nekoliko kosmata, kosmatine kvíšku štrlé. Domača detelja ima pa samo liste nekoliko kosmate, a kosmatine leže tesno na listji. Vsled omenjenih lastnosti se ameriška detelja počasi suši, razen tega pa rada pozebe, je krajša in daje manj pridelka.

— **Protí plesnu na siru.** Da ti sir ne plesnuje, ne potrebuješ živega apna, kakor pogostoma priporočajo, ampak le pazno in pridno moraš ž njim ravnati. Plesen se le tedaj naredi, kadar sira po več dni ali celo več tednov ne odrgneš, ne preobrneš in luknjic ne odmašiš. Kolikor vlažnejša je klet, toliko večkrat moraš sir obdrgniti in preobrniti, ker s tem zatreš plesen uže v pričetku in pospešiš zorenje sira.

Vprašanja in odgovori.

(Dobro vemo, da se je ta predel v našem listu najbolj priljubil, zato ga hočemo tudi v novem letniku skrbno gojiti ter kolikor mogoče popolne ter točne odgovore dajati na došla nam vprašanja. Vse družbene ude, ter tudi naročnike „Kmetovalca“ pa prosimo, da se obilno poslužujejo pravice nam staviti vprašanja gospodarske vsebine, pristavljamo pa, da bomo odgovorjali le na tista, katera nam dojdejo s polnim podpisom. V listu seveda ne bomo objavljali polnih imen. Uredništvo.)

Drugi odgovor na 289. vprašanje lanskega letnika. Dobili smo z dveh strani odgovor, da sta **mešetarja, ki pri-skrbita dobre molzne krave**, Jakob Zakelj v Horjulu, hišna številka 87, in Janez Završan v Kaplji Vasi, pošta Kamnik.

Vprašanje 1. Zmankalo mi bode oglja v kovačnici, a zvedel sem, da rabijo v kovaški šoli kmetijske družbe premog za kovaški ogenj. Prosim poročila, kakšen je **kovaški premog**, kjd se dobi, kakšno ceno ima in ali je dober? (A. T. v V. pri V.)

Odgovor: V družbeni podkovski šoli se rabi za ogenj „ostrovski izprani, debelezrnati kovaški premog“, ki se naroči pri premogokopu „Segengottes bei Brünn“, pod imenom „Ostrauer gewaschene grobkörnige Schmiedekohle“. Vagon tega premoga stoji v Ljubljano postavljen 186 gold., in sicer brez dovažanja v mesto in brez užitnine. Učitelj podkovstva gosp.

Schlegl proda Vam ga za poskušnjo rad 100 kg za 2 gold. Kovaški premog je izvrsten, zelo raben, da veliko in čiste vročine, zato se da ž njim hitro in dobro delati.

Vprašanje 2. Kje se dobi **razkrojena kostna moka** z dušikovimi tvarinami pomešana? (Dr. E. G. v C.)

Odgovor: Taka moka, ki je izvrstno gnojilo, dobo se v Ljubljani pri tvrdki Luckmann & Bamberg, ki imata tovarno za razna gnojila.

Vprašanje 3. Katera **travna semena svetujete sejati na moj sadni vrt**, ki ima 30 do 35 % globoko dobro prst, niže pa pusto? (Dr. E. G. v C.)

Odgovor: Da bi Vam dali na to vprašanje določen odgovor, povedati nam bi morali, kakšne sestave je prst, ali je bolj prhličasta, peščena ali ilovnata, kakšno travo hočete imeti, ali nizko, ki naj vrt le krasi, ali visoko, ki bode dajala obilo pridelka i. t. d. Priporočamo Vam se obrniti do gosp. Jos. Lenarčiča na Vrhniki, ki prodaja razna travna semena, da Vam pošlje svoj cenik s podobami, v katerem je pri vsaki travi povedano, kakšno zemljo hoče imeti in sploh kakšnih je lastnosti.

Vprašanje 4. Pri nas mislimo napeljati vodo v vas, zato prosim poročila, če se dobe **svinčene cevi** v Ljubljani, in če ne, kje se dobe in po kaki ceni? (J. G. v P. na Goriškem)

Odgovor: Svinčene cevi bi že dobili v Ljubljani pri katerem trgovci, kajti če jih nima v zalogi, bi jih pa naročil. Priporočamo Vam jih raje kupiti v tovarni, kjer jih ceneje doboste. Obrnite se do tvrdke „Bleiberger Union“ v Pliberku na Koroškem. Cena nam ni znana, ker je zavisna od debelosti, oziroma od teže. Naše mnenje je, da bi bile za vodovod pripravnejše in cenejše železne cevi, ki se izvrstne in cene dobivajo iz kovanega železa narejene. Take cevi se kar skupaj privijajo (šravfajo), in če katera počí, vsak človek jo lahko zmenja. Svinčene cevi je pa treba lotati in imajo razen tega še mnogo drugih nedostatkov.

Vprašanje 5. Kje se dobe **plutovi zamaški za cepljenje trt**, in koliko jih 1000 stoji? (J. K. pri sv. K.)

Odgovor: Za cepljenje trt rabijo navadno uže rabljeni zamaški, ki so za ta namen popolnoma dobri. Nerabljeni zamaški so predragi, kajti tisoč najslabše vrste jih stoji 4 do 5 gold. Uže rabljene zamaške za cepljenje prodaja tovarna za plutovo opeko Kleiner & Bokmayer v Mödlingu pri Dunaji, in sicer tisoč po 40 do 50 kr.

Vprašanje 6. Imam lepo telico, ki pa ima napako, da ji **rastejo rogovi krivo**, in sicer nazaj. Ali je kako sredstvo take rogove naravnati? (J. J. v G.)

Odgovor: Krivljenje rog prihaja od tod, ker na eni plati rogovina hitreje raste nego na drugi, in tako se hitreje rastoča plat zakrivi čez počasneje rastočo. Če to vemo, lahko preprečimo napačno rast rogov. Na tisti plati, ki sedaj prehitro raste, in na tisti strani, na katero hočemo, da se rog obrne, moramo pogostoma rog z nožem ali črepinjo od stekla strgati in vrhu tega še narediti s kako fino žago dve do tri k večemu 2 milimetra globoke počeznje zareze.

Vprašanje 7. Imam jabolčnik, kateremu sem prideljal sladkorja. Mošt je dobro vrel, in v pričetku decembra sem ga pretočil. Mošt je sedaj zelo dober, le očistiti se neče. Kaj je vzrok, da se **mošt ne očisti**, in ali bi mu bilo dobro prideljati tanina? Če bi bilo prav, koliko naj ga pridenem? Je li morda kako drugo sredstvo, da se očisti? (J. Č. v P.)

Odgovor: Da se jabolčnik ne očisti, sta gotovo dva vzroka, in sicer, ker še ni pokipel, in drugič, ker ima v sebi premalo čreslovine (tanina). Naše mnenje je, da bi se do pomladi sam očistil, vendar Vam pa zelo priporočamo, dodejati mu tanina, in sicer na hektoliter 5 do 6 gramov v moštu

raztopljenega. Prav priprosto sredstvo jabolčnik čistiti (hruševce se vedno očisti, če je zdrav) je naslednje, katero Vam in drugim priporočamo: Jeseni dajte nabrati lesnik in jih podelajte v mošt, kakor drugo sadje. Ta mošt varno hranite, da se ne skisa, in kadar jabolčnik dokipi, pa ga po potrebi toliko časa dolivajte, da se jabolčnik očisti. Tak mošt od lesnik ali sploh kakih trpkih hrušek je na južnem Nemškem sploh v navadi; imenujejo ga „Klärseel“, ker ž njim čistijo „klären“.

Vprašanje 8. Bral sem, kako je izvrsten **dunajski kreolin** proti raznim boleznim govejim. Imam 10 glav govedi, katero vso po repu močno srbi in ima, kakor mi pravimo, lišaje. Meni se pa zdi, da so to garje pod kožo, ker ji nič ne pomaga, če jo tudi do krvi odrgnem s česalom. Koliko bi bilo treba kreolina za mazilo in koliko bi približno stal? (A. V. v B.)

Odgovor: Prav trdite, bolezen, ki jo ima Vaša goved, niso lišaji, ampak grinje ali pršice, ki se v koži drže. Proti tem zajedalkam prav dobro služi dunajski kreolin. Glede cene in vsega drugega se pa obrnite do Fr. Zmrzlikarja v Deutsch-Wagram-u pri Dunaji, ki ima tovarno za kreolin. Zmrzlikar je Slovenec, zato mu lahko slovenski pišete.

Vprašanje 9. Kje bi dobil par kuncev pasme „**Lapins bellier**“? (J. Š. v G. pri K. na Goriškem.)

Odgovor: V slovenskih pokrajinah ne vemo, če se kedo peča z rejo te vrste kuncev, ako se vendar kje kedo nahaja, prosimo poročila. V velikem številu nemških listih, ki so nam na razpolaganje, dobili smo le en naslov, in sicer prodaja take kunce J. Klos, hotelier, Benisch, Schlesien.

Vprašanje 10. Moj **prasič je izgubil na vseh nogah parklje**, zato ne more kar čisto nič stati ali hoditi. Sicer rad je, in se vidi, da je drugače zdrav. Kakšna je ta bolezen? Ali je upanje, da bode kedaj ozdravel? Kako naj ga zdravim? (Dr. F. K. v P. v Istriji.)

Odgovor: Da je Vaš prasič izgubil parklje, ne moremo si drugega vzroka misliti, nego da je bil močno bolan vsled kuge na parkljih. Ker se je bolezen zanemarila, oziroma pregledala, naredile se so ugnide, gnoj se je nabral za parklji, in vsled tega so se sneli. Bolezen se da pač ozdraviti, a zelo počasi, z mnogim trudom in z veliko skrbnostjo. Svinjak mora biti vedno čist, dovolj nastlan, noge je izprati pridno po večkrat na dan ter jih obvezovati s predivom namočenim v vodi, v kateri je raztopljenega 1 do 2 % bakrenega vitrijola. Sploh je pa to zdravljenje toliko težavno, da je more le živinozdravnik zvrševati, in mi bi Vam zato priporočali prasiča rajši zaklati.

Vprašanje 11. Kako najhitreje **odpraviti kraste na nogah pri kuretini**? (K. H. v II. B.)

Odgovor: Garje na nogah kuretine so grinte, katere provzroča neka grinja. Mažite noge z jedkim milom po večkrat na dan toliko časa, da se garje posuše in se dajo odluščiti. Potom se mažejo noge s kako rejšo, ki umori grinje, na pr. z dunajskim kreolinom, s katranom, s kreosotom, katerega se en del pomeša na 15 delov olja i. t. d.

Vprašanje 12. Pretekli teden sem zapazil pred enim svojih panjev **mrtvo matico**, iz panja so pa čebele izletavale, dasi je bilo prav hladno vreme. Panj je sedaj brez matice, in zato vprašam, če ga smem uže sedaj dati za naklado? Panj je lanski drugič in na satnike narejen. (F. Š. na V. pri Vipavi.)

Odgovor: Če matica umerje po zimi, kadar panj ali nobene zalege še nima ali pa uže prestaro, zadelano, ostane brez matice, dokler mu je čebelar ne priskrbi. Panju lahko pomagate z oplojeno rodovitno matico, če jo imate pri rokah. Seveda morate dati panju zaprto matico in jo šele čez nekaj dni izpustiti, drugače jo umore. To delo se pa izpláča le pri dobrih panjih; slabim panjem matice z velikim trudom priskrbovati je skoraj vselej nevhvaležno delo, ker malokdaj ima čebelar kaj dobička od takih panjev. Zato je najboljšo slab ali

nečebelen panj na drug panj naložiti, ali pa čebele drugemu panju dodejati.

Gospodarske novice.

* **S pričujočo številko** pričenjamo novi t. j. deveti tečaj „Kmetovalca“. Od leta do leta izkušali smo list zboljšati, in da se nam je to deloma posrečilo, dokaz je od leta do leta rastoče zanimanje za list, kojega gre sedaj uže 3000 iztisov med svet. Ker se držimo prepričanja, da je vsako mirovanje le nazadovanje, zato nočemo mirovati, in poboljšali smo vsaj po našem mnenju zopet novi letnik z nekaterimi preuredbami, s katerimi smo ob enem ustregli željam z mnogih strani izraženim. Mnogim so bili inserati v listu napoti, a upravništvo lista ne more brez njih izhajati, ker donajajo lep prispevek k ogromnim stroškom za list. Dali smo listu ovitek, in na njem bodo odslej tiskani inserati; kdor jih ne mara, lahko jih zavrže. Med našimi udi, oziroma naročniki je nekaj stotin trgovcev po deželi, ki nimajo prilike poučevati se o najvažnejših cenah sladkorja, špirta, petroleja in kave. Uže dlje časa nam dohajajo prošnje, da bi tudi te prijavljali. Ustregli smo tej želji, a tudi tržne cene žitu smo dopolnili z Budapeštanskimi, ker one so odločilne za celo Avstrijo. — Ako imajo čitatelji naši glede lista kaj želj, katere uvaževati bi bili v stanu, sporočijo naj jih nam, ustregli jim bomo, če le mogoče, a mi pa prosimo častite naše čitatelje, da nam pridobodo obilo novih udov, oziroma naročnikov.

* **Današnji številki** sta priložena naslovna lista in kazali za lanska letnika „Kmetovalca“ in „Vrtnarja“, zato pa še pošiljamo pričujočo številko vsem lanskim udom in naročnikom, naj so plačali za l. 1892. ali pa ne. Lista ni treba nikomur vrniti, ker prihodnjo t. j. druga številko pošljemo i tako le onim, ki so plačali za l. 1892.

* **V nadaljno izobrazbo v sirarstvu** poslala je kmetijska družba tri Bohinjske sirarje v osemtedenski sirarski tečaj, ki boče od 13. januarija do 9. marcija t. l. na deželni kmetijski šoli v Sv. Mihelu na Tirolskem. — Ob enem je poslal tudi visokorodni gospod grof Lanthieri v Vipavi enega svojih vincarjev v ta tečaj, ker gosp. grof hoče vpeljati na Nanoški planini sirarstvo ter tudi v dolini bolje izkoriščevati svoje obširne travnike z živinorejo.

* **Samostalni konjarski odsek** c. kr. kmetijske družbe je imel 4. januarija pod vodstvom svojega predsednika gosp. Povšeta svoj redni občni zbor. — Zborovanje je otvoril gosp. predsednik ter poročal o odsekovem delovanju v l. 1891. Odsek je dosegel v tem letu najlepše uspehe. Posrečilo se je izposlovati za deželo mnogo najlepših žrebcev ter odstraniti nezadostne, izposloval je nadalje ustanovitev treh novih žrebčarskih postaj ter ustanovil v Šent Jarneji stalno dirkališče. — Navzočni predsednik družbenega glavnega odbora, g. ces. svetnik J. Murnik, izreče zahvalo v imenu glavnega odbora za tako požrtvovalno in uspešno delovanje odsekovo. — Blagajnik Pirc poroča o odsekovem računu: Dohodkov je bilo 1027 gold. 92 kr., stroškov pa 977 gold. 99 kr., torej preostanka 49 gold. 93 kr., ki se prenese na račun za l. 1892. Račun se odobri. — V odbor se vnovič izvolita po pravilih izstopivša odbornika gg. dr. Rudesch in Gams. — Tajnik Pirc predlaga tako spremembo odsekovih pravil, ki bi mu dopustila izstopiti iz odseka. Občni zbor ne ukrene tega, ker nima k temu nobenega povoda, kajti, ako so napadali tajnika kot odsekovega odbornika, zarad česar namreč hoče izstopiti, dá mu zbor s tem zadoščenje, da s o g l a s n o in odločno obsoja tako lažljivo obrekovanje. — Gosp. odbornik Lenarčič predlaga, naj odsek deluje na to, da se boče reja težkih konj pričela širiti tudi v one dele dežele, koder sedaj vzgajajo le lahke konje, ki ob

navadni slabi vzgoji brez vsake dresure konjerejen nobenega dobička ne prinašajo. Predsednik Povše se popolnoma strinja s tem predlogom in obljubi, da boče tudi osebno na Dunaji v tem smislu ravnal, kar se z radostjo in z odobravanjem na znanje vzame.

* **Mniška ali smrekov prelec** je gozdom zelo nevaren mrčes, zato priobčujemo v današnji številki njegov popis, na katerega naše čitatelje posebno opozarjamo. Pri tej priliki poročamo, da je družbeni odbornik ter c. kr. gozdni svetnik g. Goll izprožil misel, knjižico, katero je izdalo vis c. kr. kmetijsko ministerstvo o tem mrčesu v nemškem jeziku, izdati tudi v slovenskem jeziku. Ministerstvo je radovoljno ustreglo tej želji, in kranjski deželni odbor je pa obljubil v ta namen 100 gold.

* **Licencevanje žrebcev** boče letos na Kranjskem dne 4. februarja v Radovljici, dne 5. februarja pa v Kranji.

* **Avstro-ogrski zemljevid** z vsemi železnicami in poštajnimi zvezami izda vsako leto popravljen tvrdka Artaria & Comp na Dunaji ter stoji 1 gold., ali pa prirejen za obseženje 3 gold. Dobili smo ravnokar izdajo za l. 1892., ki je kakor vse prejšnje jako razločna in pregledna ter ima zaznamovane vse nove železnice ter tudi tiste, katere šele delajo. Zaznamovane so nadalje dolžine med posameznimi postajami v kilometrih ter razvidne vse premembe do konci l. 1891. Zemljevid ima pa tem več vrednost, ker so na njem ravno tako zaznamovane železnice severnih balkanskih dežel do Carigrada in Soluna. Posebe je pridejan mali zemljevid severnih čeških železnic, potem glavnih evropskih prog ter čerteži Dunajskega in Praškega mesta. Zaradi vsega tega in pa še zaradi mnogo drugih podatkov je zemljevid vsega priporočila vreden.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Okrožnica c. kr. deželne vlade kranjske do vseh glavarstev.

Št. 1361/pr.

Deželni zakon za Kranjsko z dne 11. avgusta l. 1890. o povzdigi govedoreje je bil objavljen z izvršilno naredbo z dne 2. maja l. 1891. št. 930 pr. vred (št. 4. in 5. deželnega zakonika) in je zarad tega stopil v veljavo.

Ker se zakon precej po svoji objavi ni izvršil, in sicer zarad tega ne, ker je bil pretekel za licencevanje bikov primerni čas, mora se sedaj z vso silo delati na njega izvršitev.

C. kr. okrajna glavarstva se torej pozivljejo v tem pogledu nemudoma ukreniti (če se ni še zgodilo) vse potrebno in pred vsem na to gledati, da se določbe §§ 1.—5. izvršilne naredbe o pravem času in natančno izvrše.

O uspehih je odslej konci vsakega meseca poročati.

V Ljubljani, dne 31. decembra 1891.

C. kr. deželni predsednik:
Winkler s. r.

Poziv!

P. n. gg. udje podružnice c. kr. kmetijske družbe na Jesenicah se opozarjajo na razglas glavnega odbora zarad oddaje družbenega drevja, ki je objavljen v 24. številki „Kmetovalca“ lanskega letnika in tudi v pričujoči, ter so naprošeni prijaviti svoja naročila na družbeno drevje najkasneje do 15. februarja t. l. podpisanemu.

A. Schrey, predstojnik.